

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Магомедова Муси Сергоєвича

**«Формування системи адаптивного управління діяльністю
коксохімічного підприємства»,**

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими темами

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується зниженням питомої ваги промисловості у валовому внутрішньому продукті, що створює низку проблем для підприємств галузі, які потребують найшвидшого їх вирішення. В умовах нестабільного фінансово-господарського стану промислових, у тому числі коксохімічних, підприємств, формується потужний запит до науки щодо розробки практичного інструментарію адаптації підприємств до сучасних викликів ринку, нагромаджується певний науковий та практичний досвід роботи щодо пошуку нових ефективних систем управління, зокрема й адаптивної системи. Тому в комплексі проблем, які пов'язані з визначенням ролі адаптації підприємства до нестабільних умов зовнішнього та внутрішнього середовищ, великого значення набуває формування результативної системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства, яка була би підкріплена дієвим механізмом та відповідними інструментами адаптивного управління, спроможними вирішувати питання інформаційно-аналітичного, техніко-технологічного, організаційно-економічного та адміністративно-правового забезпечення її функціонування.

Проблема побудови та використання адаптивної системи управління в промисловості ще досі не вирішена як з наукової, так і з практичної точок зору, оскільки відсутні однозначні підходи до визначення сутності та видів адаптації, понять «адаптивне управління» та «системи адаптивного управління». Необхідність створення цілісної теоретико-методичної бази, розв'язання питань щодо формування системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства зумовили вибір теми дослідження Магомедова М.С., її актуальність та практичну значущість роботи.

Тема поданої до захисту дисертації безпосередньо пов'язана з госпдоговірними НДР: «Техніко-економічне обґрунтування способів забезпечення виробництва коксу в умовах нестабільної вугільно-сировинної бази коксування» (ДП «Український державний науково-дослідний вуглехімічний інститут УХІН», м.Харків, ДР № 0116U000807), при виконанні якої здобувачем обґрунтовано необхідність та призначення інструменту адаптивного управління технологічністю та якістю виробництва коксу; «Оптимізація складів шихт ПрАТ «АКХЗ» в умовах міжбасейнової сировинної бази коксування 2015 року» (ПрАТ «АКХЗ», м. Авдіївка, ДР № 0115U003887) та «Оптимізація реалізації вугільної продукції ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДИНГ» (ПрАТ «АКХЗ», м. Авдіївка, ДР № 0113U005940), де здобувачем розроблені адаптивні заходи щодо оптимізації варіантів шихти за марками виробництва коксу та за марками вугілля.

Новизна, обґрунтованість та достовірність положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Оцінюючи основні положення та висновки дисертації, що виносяться на захист, необхідно підкреслити їх теоретичну обґрунтованість та орієнтацію здобувача на чітке формулювання власної позиції.

Підтвердженням наукової аргументованості та обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, є логічна послідовність у постановці і виконанні завдань відповідно до мети дослідження. Робота містить необхідні теоретико-методичні та аналітичні розробки, що належним чином висвітлені у відповідних розділах роботи. Всі розрахунки та фактологічні матеріали сконцентровані безпосередньо в тексті роботи, що забезпечує сприйняття результатів дослідження.

Теоретико-методичну базу дисертаційної роботи склали загальнонаукові положення економічної теорії, теорії адаптації, теорії управління підприємством, наукові праці провідних учених.

У роботі використано загальнонаукові методи: абстрактно-логічний і діалектичний – для уточнення категоріального апарату адаптивного управління; аналізу й синтезу – для розробки методичних положень щодо

доцільності використання системи адаптивного управління коксохімічним підприємством; спеціальні методи (статистичний, індексний, факторний аналіз, економіко-математичного моделювання): – для формування інструментів управління технологічністю та якістю виробництва коксу, безбюджетного управління витратами, оцінки результативності системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства.

Результати дисертаційної роботи повною мірою апробовані на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта» (м. Харків, 2015 р.); «Перспективні напрями наукових досліджень – 2015» (м. Братислава, Словаччина, 2015 р.), «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (м. Харків, 2016 р.); «Проблеми техніки і технології переробних виробництв» (м. Красноармійськ, 2016 р.); «Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність. Форвард-2016» (м. Харків, 2016 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку національної економіки (м. Умань, 2015 р.) та відображені у наукових публікаціях здобувача.

Характеризуючи рівень розкриття та вирішення завдань дослідження необхідно відмітити достатньо високу ступінь обґрунтованості й новизну наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи. Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає в узагальненні теоретичних положень й розробці науково-обґрунтованого методичного інструментарію формування системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства. Оцінка нових наукових результатів, отриманих дисертантом в процесі виконання досліджень, полягає у такому.

1. Дослідження концептуальних підходів до трактування сутності дефініцій понять «адаптація», «адаптивність», «адаптивне управління» дозволили удосконалити класифікацію адаптацій (с. 18-22), ввести поняття «доцільність адаптації» (с. 17-18), уточнити сутність поняття «система адаптивного управління» (с. 28-34), «структура системи адаптивного управління» (с.34-35) та визначити слабкі місця щодо формування теоретико-методичного забезпечення системи адаптивного управління (с. 35-46).

2. Сформований здобувачем власний підхід до побудови складових механізму адаптивного управління (с. 49-51), визначення призначення кожної з них (с. 51-52), процесу та етапів їх дії (с. 52-53), взаємозв'язок із відповідними інструментами адаптивного управління (с. 54-55) дозволяє підвищити оперативність та гнучкість впровадження адаптивних заходів.

3. Розроблений науково-практичний підхід до обґрунтування доцільності використання системи адаптивного управління (с. 91-100), який ґрунтується на виборі й оцінці показників впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ на діяльність коксохімічного підприємства (с. 73-89), враховує якість виробництва коксу (с. 89-90), дозволяє встановити лінгвістичну шкалу оцінки «індексу доцільності» (с. 100-104), що підвищує аргументованість у проведенні адаптації підприємства для покращення результатів його діяльності.

4. Заслуговує на увагу запропоновані методичні положення щодо формування інструменту управління технологічністю та якістю виробництва коксу, особливістю яких є комплексність економічного обґрунтування вибору вугілля, технології коксування та післяпичної обробки коксу (с. 108-124), що дає можливість визначати максимальний дохід від його реалізації за марками (с. 125-131) при оптимальних обсягах постачання сировини за шихтами та мінімальними цінами (с. 132-135) та дозволяє виробляти кокс поліпшеної якості.

5. На основі аналізу двох систем управління витратами – бюджетування та безбюджетне управління (с. 140-144) здобувачем розроблено рекомендації щодо безбюджетного управління витратами коксохімічного підприємства (с. 137-139), що дозволяє оперативно управляти виробництвом коксу за марками, за складом шихти, за марками вугілля (с. 145-151) та здійснювати прогноз вартості вугілля за марками коксу на короткостроковий період (с. 152-158), що сприяє зниженню собівартості його виробництва.

6. Розроблене здобувачем методичне забезпечення оцінки досягнення результативності системи адаптивного управління (с. 159-181), яке складається з формування моделі її комплексної оцінки для коксохімічного підприємства (с. 162-164), встановлення та вимірювання комплексного

інтегрального показника (с. 165-169), розрахунку шкали його оцінки (с. 169-170) та розробки адитивної моделі визначення впливу часткових показників (с. 172-180), забезпечує підвищення якості управління коксохімічним підприємством.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Позитивно в цілому оцінюючи результати дослідження, слід відзначити, що попри на ґрунтовне дослідження складної проблеми у дисертаційній роботі є низка дискусійних положень та недоліків, які дозволяють зробити певні критичні зауваження, що полягають у такому.

1. Представляє науковий інтерес наведена у роботі класифікація адаптацій промислового підприємства (рис. 1.1, с. 22), але соціальна та трудова адаптації розкриті недостатньо, оскільки підприємство може відчувати негативний вплив від використання малокваліфікованих фахівців та від їх соціального невдоволення побутом, що призведе до втрат кількості та якості виробленої продукції.

2. Позитивно оцінюючи сформований теоретичний базис системи адаптивного управління (рис. 1.2, с. 36) вважаю, що до його структури доцільно було би включити адаптивний потенціал підприємства та його оцінку, оскільки незрозуміло, яким чином та за рахунок яких складових адаптивного потенціалу буде проведена адаптація підприємства до мінливого зовнішнього середовища.

3. Незрозуміло, на яких принципах та за допомогою яких методів управління здобувач здійснює дію складових механізму адаптивного управління (пп. 1.3, с. 53, рис.1.3). Доцільно було би конкретизувати застосування спеціальних принципів і методів до дії конкретних інструментів.

4. При обґрунтуванні факторів та виборі показників (пп. 2.2, с. 79-81, табл. 2.7 та с. 86-87, табл. 2.8) незрозуміло, ким саме було здійснено цей вибір (скільки фахівців були задіяні, ким вони працюють), чи здобувач базувався лише на власний досвіді.

5. Запропонований автором «індекс доцільності» (пп. 2.3, с. 92-93) не враховує вплив потреби металургійних підприємств щодо збільшення обсягів виробництва коксу поліпшеної якості. Це досить важливо, оскільки діяльність металургійних підприємств залежить від коксохімічного підприємства як за кількісними, так і за якісними показниками, у тому числі впливає на фінансовий результат їх роботи.

6. У третьому розділі дисертаційної роботи (с. 111-123) подано доволі великий масив теоретичної інформації щодо технологічних особливостей виробництва коксу, які безумовно, підкреслюють важливість вирішення зазначених проблем, але ця інформація мала би знаходитись у додатках дисертаційної роботи.

7. Оцінюючи позитивно обраний метод безбюджетного управління, незрозуміло, чому здобувач пропонує використовувати його тільки по відношенню до витрат, а не в цілому до управління діяльністю коксохімічного підприємства, хоча у дисертаційній роботі (пп. 3.2, с. 143-144, табл. 3.9) описані риси, умови та елементи цього управління. Здобувач не розкриває, яким чином бюджетування буде коригуватися з безбюджетним управлінням витратами.

8. Запропонована у роботі модель комплексної оцінки результативності системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства (пп. 3.2, с. 164, рис. 3.19) базується на оцінці доходу, економії витрат та якості управління, але при цьому її автор не розглядає вплив таких інструментів, як: форма організації бізнесу та управління; управління персоналом; логістика постачання вугілля й енергоносіїв, що негативно впливає на точність та достовірність розрахунку комплексного інтегрального показника (с. 166).

Проте вищенаведені дискусійні положення, зауваження та недоліки істотно не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Магомедова М.С. «Формування системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства».

Значущість отриманих результатів для науки й практики

Проведені здобувачем дослідження мають науково-практичне значення, яке полягає у створенні теоретико-методичного підґрунтя щодо формування системи адаптивного управління, що дає можливість виокремити спеціальні принципи, методи й інструменти адаптивного управління діяльністю виробничих підприємств, та на їх основі сформувавши науково-методичні підходи щодо управління технологічністю, якістю, витратами виробництва коксу.

До результатів дослідження, які мають найбільшу практичну цінність, належать такі:

- схема системи адаптивного управління промисловим підприємством (рис. 1.2, с. 36);
- схема механізму адаптивного управління коксохімічним підприємством (рис. 1.3, с. 53);
- методичний підхід до розрахунку індексу доцільності використання системи адаптивного управління коксохімічним підприємством (табл. 2.10, с. 92-93);
- схема формування інструменту адаптивного управління технологічністю та якістю виробництва коксу (рис. 3.1, с. 110);
- схема формування інструменту адаптивного управління з впровадження елементів безбюджетного управління витратами коксохімічного підприємства (рис. 3.10, с. 138);
- схема моделі комплексної оцінки результативності системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства (рис. 3.19, с. 164).

Значущість отриманих здобувачем результатів підтверджується успішним впровадженням їх у практичну діяльність ПрАТ «АКХЗ» (акт від 17 червня 2016 р.), ПАТ «ЄВРАЗ Дніпродзержинський КХЗ» (акт від 13.07.2016 р.), ДП «УХІН» (акт від 28 квітня 2016 р.), а також у навчальному процесі НТУ «ХПІ» при викладанні дисциплін «Планування діяльності підприємств», «Операційний менеджмент», «Антикризове управління» (акт від 25 жовтня 2016 р.).

Повнота викладення в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні положення дисертаційної роботи в повній мірі висвітлені у 15 наукових працях, з яких: 7 статей у наукових фахових виданнях України (2 – у наукометричних базах); 2 – у закордонних фахових періодичних наукових виданнях, 5 – у матеріалах конференцій.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН та повною мірою відображають наукові результати.

Докладне ознайомлення з дисертаційною роботою, авторефератом і публікаціями показало їх відповідність за сутністю й ступенем наукової новизни вимогам МОН України. Викладення матеріалу дисертації є послідовним, науково обґрунтованим, спостерігається логічний зв'язок проблем, що досліджуються. Висновки та основні результати дослідження конкретні, достатньо аргументовані та являють собою предмет захисту. Автореферат написаний в науковому стилі, літературною мовою, згідно з поставленими вимогами і повною мірою відображає зміст і структуру дисертації.

Загальний висновок

Дисертація Магомедова М.С. є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною на високому науково-теоретичному рівні, присвяченою розв'язанню актуального науково-практичного завдання з розроблення теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства.

Зміст дисертаційного дослідження відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження.

Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим вимогам. Дисертаційну роботу відрізняє логічність викладення матеріалу, доречно використання аналітичних даних та результатів проведених спеціальних обстежень, які підтверджують результати дослідження. Автореферат дисертації в повній мірі розкриває її основні положення та відображає зміст і структуру роботи.

Належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і вірогідність отриманих висновків і рекомендацій, наукова новизна, теоретико-методичне і практичне значення роботи дають підстави для висновку, що дисертаційна робота Магомедова М.С. «Формування системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства» за формальними та змістовими ознаками відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567), а здобувач Магомедов Муса Сергоєвич заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:
 професор кафедри економічної кібернетики
 та управління економічною безпекою
 Харківського національного університету
 радіоелектроніки Міністерства освіти і науки
 України, доктор економічних наук, професор

Л. В. Соколова

Підпис засвідчує
Усенко секретар

Л. В. Мавдаліна